

УДК 330.101.54

**Т. І. ТКАЛІЧ**

м. Миколаїв

## **ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ**

*Представлені дослідження присвячені визначенню особливостей впливу соціально – культурної сфери на формування людського капіталу та соціально відповідальної поведінки окремої людини в сучасних економічних умовах України. Ситуація, що склалася в даній сфері, потребує зміни пріоритетів у державній економічній політиці, політики у сфері людського та соціального розвитку; забезпечення рівних прав та можливостей різним верствам населення.*

*Ключові слова: людський капітал, фактори формування людського капіталу, соціально-культурна сфера, людський розвиток, соціальний добробут.*

**Постановка проблеми.** В умовах сучасності конкурентні переваги економіки, можливості її модернізації визначаються безпосередньо нагромадженими в країні та задіяними людськими ресурсами. Могутність держави і суспільства визначається не тільки розмірами країни, наявністю природних ресурсів, міцністю фінансового капіталу, але й втіленим в людині запасом знань і навичок, інтелекту і творчих здібностей. Рушійною силою суспільного розвитку стає людський капітал, який надає економіці інноваційний та інтенсивний характер, структурний динамізм, високу якість.

Зорієнтованість на людину – на підвищення життєвого рівня та соціального добробуту, всебічний розвиток особистості виходить на перше місце в системі цільових орієнтирів суспільного прогресу.

Це актуально для української економіки, яка переживає не найкращі часи. Негативні явища, які зростають в наш час в економіці України торкаються більшості людей, відображаються на їх матеріальному добробуті, рівні споживання, якості життя, ступені трудової активності та соціально відповідальній поведінці.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Науковою передумовою появи сучасних економічних теорій, які обґрунтовують людський потенціал як рушійну силу економічного прогресу, є теорія людського капіталу, яка отримала свій розвиток у концепціях Т. Шульца, Г. Беккера, Дж. Мінцера, пізніше – М. Блауг, Ф. Уелч, Р. Капелюшников, В. Іноземцев. Вони зробили акцент на інвестиції в людину, не тільки економічні інвестиції, але і

соціальні, а саме освіти у відтворенні людського капіталу, оскільки тільки знання, навички та здібності сприяють зростанню продуктивності праці.

Г. Беккер зробив найбільший внесок у розробку категоріального апарату нової теорії людського капіталу. Під людським капіталом він розуміє втілений в людині запас здібностей, знань, навичок та мотивацій. Його формування потребує вилучення коштів з поточного споживання заради отримання додаткових доходів у майбутньому [1]. А. Маршал у своїх працях розглядає вплив заробітку на продуктивність праці, термін навчання, виробничий досвід, особисті якості та взаємозв'язок між прогресом та рівнем життя [2, 3, 4].

На початку ХХ ст. Й. Шумпетер обґрунтував особливе значення підприємницьких здібностей як фактора виробництва, пов'язаного з новаторством [5].

Окремі аспекти теорії людського капіталу розглядали відомі вітчизняні вчені О. Білик, В. Близнюк, С. Вовканич, Н. Ушенко та ін. [6, 7, 8, 9].

Проблемам соціально-культурної сфери приділяли увагу у своїх дослідженнях як вітчизняні вчені-економісти, так і закордонні: Г. Л. Таукач і О. В. Федосова, С. Шишкін, Б. Шулюк, Н. Болтачева, Ю. Помпеев та ін. Разом з тим існують проблеми, пов'язані з розвитком людського капіталу в сучасних умовах, які залишаються недостатньо дослідженими та потребують спеціального дослідження. До їх числа відноситься виокремлення проблем соціально-культурної сфери, що впливають на формування людського капіталу.

лу та формування соціально відповідальної поведінки окремої людини.

**Постановка завдання.** Метою статті є визначення особливостей впливу соціально – культурної сфери на формування людського капіталу та соціально відповідальної поведінки окремої людини в сучасних економічних умовах України.

**Виклад основного матеріалу.** В умовах ринкового механізму регулювання економікою особливої значущості для організацій соціально-культурної сфери в Україні набувають фінансові ресурси.

Надходження з бюджетів різних рівнів завжди були традиційним джерелом фінансування творчо-виробничої діяльності та соціального розвитку.

Аналіз динаміки частки витрат на міністерства, що регулюють діяльність установ та організацій соціально-культурної сфери, з

державного бюджету України (табл. 1) свідчить: за досліджуваний період видатки на культуру, освіту та охорону здоров'я залишалися мізерними.

Щороку найбільша частка витрачається на соціальний захист та соціальне забезпечення, на надання найуразливішим верствам населення передбачених законодавством соціальних виплат. Проте чинна система соціального захисту, і насамперед пільг та субсидій, не забезпечує належного рівня підтримки найменш захищених верств населення, про що свідчить аналіз динаміки структури сукупних витрат домогосподарств (табл. 2). За останні чотири роки більше 50% доходів українці витрачають на продукти харчування та безалкогольні напої. Витрати на охорону здоров'я, відпочинок і культуру, освіту коливаються від 6,2 % (2010 р.) до 6,7% (2013 р.).

Таблиця 1

**Динаміка частки витрат на галузі соціально-культурної сфери з державного бюджету України, % від усіх витрат [Розроблено автором на підставі [10, 11, 12, 13]]**

Найменування згідно з відомчою і програмною класифікаціями видатків та кредитування державного бюджету	Розподіл видатків державного бюджету			
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Міністерство культури України	0,5	0,6	0,6	0,6
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України	6,5	5,9	6,6	6,1
Міністерство охорони здоров'я України	2,0	2,2	1,7	2,2
Міністерство соціальної політики України	1,4	18,3	16,9	21,5

Таблиця 2

**Динаміка структури сукупних витрат домогосподарств України, % від усіх витрат [14]**

Структура сукупних витрат	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Споживчі сукупні витрати:	90,0	90,2	90,9	90,3
продукти харчування та безалкогольні напої	51,6	51,3	50,2	50,1
алкогольні напої, тютюнові вироби	3,3	3,4	3,5	3,5
непродовольчі товари та послуги	35,1	35,5	37,2	36,7
в тому числі				
одяг і взуття	6,1	5,8	6,1	6,0
житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	9,3	9,6	9,9	9,5
предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	2,4	2,2	2,3	2,3
охорона здоров'я	3,1	3,1	3,4	3,4
транспорт	3,7	4,0	4,3	4,3
зв'язок	2,7	2,6	2,8	2,8
відпочинок і культура	1,8	2,0	2,0	2,1
освіта	1,3	1,3	1,3	1,2
ресторани та готелі	2,4	2,5	2,5	2,5
різні товари і послуги	2,3	2,4	2,6	2,6
Неспоживчі сукупні витрати	10,0	9,8	9,1	9,7

У 2011р. за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів сто відсотків населення України мало загальних доходів до 2280 грн. у місяць (що вже само по собі ставить під сумнів відповідність реального стану доходів даним показником). У 2013 році загальний середньодушовий еквівалентний дохід до 2280,0 грн. у місяць мали 71,5% населення [15]. Враховуючи, що прожитковий мінімум працездатної особи становив на 01.01.2011 р. 941,00 грн., а на 01.01.2013 р. – 1147,00 грн. констатується процес поступового зубожіння населення [16].

У звіті Global Wealth Report, опублікованого банком Credit Suisse, співробітники якого визначають добробут суспільства як ринкову вартість фінансових та не фінансових активів людини за вилученням його боргів, дані про рівень добробуту українців відсутні. За проханням Forbes.ua Credit Suisse надав дані про рівень добробуту в усіх країнах світу: на середину 2012 р. статок дорослого українця у середньому дорівнював 3 251 дол. США – майже так, як у мешканців Нікарагуа та Гайани. Мешканці Ботсвани, Екваторіальної Гвінеї, Намібії та Свaziленду заможніші від українців [17].

Підвищення цін на послуги сфери культури, навіть з врахуванням інфляції, спричиняють негативний вплив на їх доступність для широких верств населення. Це є однією з головних причин зменшення відвідуваності населенням закладів культури та мистецтва в Україні (табл. 3).

На музеї припадає найбільша частка відвідувань з усіх закладів культури та мистецтва. Відвідуваність театрів та концертних організацій залишалася за досліджуваний період майже незмінною.

Якщо розширити часові рамки аналізу, то з'ясується, що за період з 1990 р. до 2013 р.

зросла кількість професійних театрів (125 у 1990 р. та 133 у 2013 р.), концертних залів (44 у 1990 р. та 85 у 2013 р.), музеїв (214 у 1990 р. та 608 у 2013 р.), концертних організацій (44 у 1990 р. та 85 у 2013 р.). Однак кількість відвідувань театрів (з 17,6 млн. у 1990 р. до 6,9 млн. у 2013 р.), музеїв (з 31,8 млн. у 1990 р. до 22,3 млн. у 2013 р.) та концертів (з 15,0 млн. у 1990 р. до 4,6 млн. у 2013 р.) зменшилась [18]. Попит на мистецтво та духовний розвиток замінюється на спілкування в соціальних мережах, Інтернет та телебачення.

В той же час дана ситуація не свідчить про неможливість установ культури розширювати об'єм платних послуг населенню. Вона вказує, зокрема, на недолік спеціальних знань у керівників деяких установ в галузі маркетингу.

Статистичні дані доводять, що в Україні відбувається підвищення номінального рівня освіченості населення. Так у 1996 р. кількість докторів наук становила 9974 особи, кандидатів – 58132, а у 2013 р. кількість докторів та кандидатів наук збільшилась і становила відповідно 16450 та 90113 осіб, тобто кількість докторів наук зросла на 64%, кандидатів наук на 55% [19]. В той же час питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, яка становила у 1996 р. 1,36% знизилася до 0,81% [19].

Питома вага підприємств, що займалися інноваціями у 2000р. становила 18,0%, питома вага підприємств, що впроваджували інновації – 14,8 %. У 2013 році ситуація погіршилась: питома вага підприємств, що займалися інноваціями становила 16,8%, а питома вага підприємств, що впроваджували інновації – 11,5%.

Аналізуючи дані, що характеризують діяльність професійно-технічних та вищих на-

Таблиця 3  
Динаміка відвідування населенням закладів культури та мистецтва в Україні [18]

Роки	Кількість професійних театрів	Кількість відвідувань театрів за рік, млн. ос.	Кількість концертних організацій	Кількість слухачів на концертах за рік, млн. ос.	Кількість музеїв	Кількість відвідувань музеїв за рік, млн. ос.
2010	140	6,6	83	4,2	546	21,7
2011	133	6,7	82	4,1	570	21,8
2012	132	6,7	88	4,6	592	22,4
2013	133	6,9	85	4,6	608	22,3

вчальних закладів можна констатувати зменшення контингенту підготовлених (випущених) кваліфікованих робітників з 376,7 тис. осіб у 1990р. до 227,3 тис. осіб у 2013 р. Навпаки зросла кількість випущених фахівців вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації з 136,9 тис. у 1991 р. до 485,1 тис. осіб у 2014 р.

Характерною рисою попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці за останні п'ять років є збільшення навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць (вакантних посад). Середній показник за 2010 р. становив 63,25 зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць; у 2013 р. – 71,83, а за сім місяців поточного року – 90,57 (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та даних по Слов'янському міському центрі зайнятості Донецької області) [20].

Динаміка потреби підприємств у працівниках за професійними групами свідчить, що на кінець 2012 р. загальна потреба у працівниках становила 48,6 тис. осіб. З них технічні службовці, працівники сфери торгівлі та послуг, кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства, кваліфіковані робітники з інструментом, робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин і найпростіші професії становили 28,9 тис. осіб. Потреба у законодавцях, вищих державних службовцях, керівниках, менеджерах, професіоналах, фахівцях становила 19,7 тис. осіб. Таким чином простежується багаторічний розрив у попиті та пропозиції працівників за різними професійними групами на ринку праці [20].

Означені негативні явища, що відбуваються у соціально-культурній сфері відбиваються в основному стратегічному інструменті концепції людського розвитку – Індексі людського розвитку, розробленому Махбубом уль-Хаком у 1990 р. Україна за підсумками 2013 р. відноситься до другої (з чотирьох) групи країн з високим рівнем людського розвитку і посідає 83 місце зі 187 включених до рейтингу [21].

Не є секретом, що для України характерна прогресуюча депопуляція населення. Аналіз даних Державної служби статистики України свідчить, що з 1990 р. по 2014 р. кількість постійного населення скоротилася на 12,2% (без врахування населення Криму та наслідків подій, що відбуваються у Донецькій та Луганській областях). Кількість осіб віком до 17 років скоротилася на 39,8 %, а осіб віком старше 60 років збільшилася на 3,2% [22]. Природний приріст населення, який спостерігався у 1990р. в кількості 27,6 тис. осіб, у 2013р. мав від'ємне значення (–158,7 тис. осіб). Якщо розвинені держави компенсують від'ємний приріст населення за рахунок зовнішніх міграцій, то міграційний приріст населення України зменшився з 78,3 тис. осіб у 1990р. до 31,9 тис. осіб у 2013р., що явно не компенсує від'ємний природний приріст населення [22].

В умовах економії державних коштів для поліпшення ситуації, що склалася у соціально-культурній сфері необхідні невідкладні заходи.

Для некомерційних організацій визначальною при формуванні ціни є соціальна політика забезпечення доступності широких верств населення до культурних благ, освіти, охороні здоров'я. В той же час інфляційні процеси і зростання поточних витрат спонукають некомерційні організації підвищувати ціни на послуги, не дивлячись на попит, що знижується.

Необхідність формування ефективної моделі розвитку вітчизняної соціально-культурної сфери актуалізує потребу в застосуванні зарубіжного досвіду використання альтернативних джерел та нових підходів щодо фінансування соціально-культурної сфери.

Модель державного фінансування соціально-культурної сфери складається в кожній країні на основі вибору методів, форм і механізмів фінансової політики. На її формування сильний вплив роблять такі чинники, як традиційні національні культурні переваги, а також розвиток добродійності, спонсорства і меценатства. Система фінансування соціально-культурної сфери визначається ступенем централізації державного управління і характером міжбюджетних відносин.

Практика формування та використання бюджету в розвинутих країнах свідчить про те, що дієвим інструментом підвищення результативності бюджетних витрат є програмно-цільовий метод. Повноцінне запровадження цього методу планування і виконання бюджету у вітчизняну практику сприятиме орієнтації ресурсів бюджету на вирішення найбільших суспільних проблем, значному зростанню бюджетної прозорості, налаштуванню діяльності бюджетних закладів на задоволення всебічних потреб людини, оптимізації видатків на виробництво суспільних послуг.

Що стосується фінансування сфери культури, то в більшості країн вже відмовились від повного прямого фінансування. Цей спосіб субсидіювання збережений лише для деяких національних музеїв, архівів, бібліотек або для підтримки національного ефірного віщання.

У європейських країнах поширені наступні моделі стимулювання позабюджетного фінансування культури:

- налагодження зв'язків між організаціями культури та бізнесу (фандрейзинг);
- установа «специфічних» податків (парафіскальні джерела).

Основними мотивами, що спонукають представників бізнесу спрямовувати кошти на культурний розвиток є: рекламні можливості (промоція бренду чи продукції компанії) в рамках культурного проекту; створення позитивного іміджу компанії, демонстрація політики соціальної відповідальності; доступ до цільової аудиторії в рамках проведення мистецького заходу з метою промоції власної продукції.

У США, Франції, Великобританії та Німеччині створюються незалежні організації, які здійснюють посередництво між державою, культурою та бізнесом. Серед них: *Initiativen Wirtschaft fur Kunst, Kulturkontakt* в Австрії; *Art and Business* у Великобританії; *Admical* у Франції. Значною мірою ці організації сприяли формуванню нового світогляду щодо ролі культури в суспільному житті, а також нової моделі фінансування культури в європейських країнах [23].

Стимулювання розвитку благодійництва (спонсорства і меценатства) здійснюється державою через:

1. Податкові пільги – держава розробляє систему податкових пільг, яка заохочує надходження від комерційного сектора на розвиток культури, освіти, охорони здоров'я.
2. «Відсоткову філантропію» (меценатство) – інноваційна правова норма країн, що приєднались до ЄС у 2004 та 2007 рр. Суть її полягає в можливості переадресувати певний відсоток сплаченого податку на суспільні культурні потреби.
3. Створення іміджу престижності – політика популяризації соціальної відповідальності за культуру, освіту, охорону здоров'я, позиціонування державою благодійництва як методу формування позитивного іміджу компанії.
4. Взаємовигідне співробітництво залишається одним з основних принципів налагодження зв'язків між культурою та бізнесом. У Франції значного поширення набуло «корпоративне меценатство» – механізм покращення іміджу компанії шляхом некомерційної підтримки в культурній сфері. Проте ця форма підтримки передбачає надання донорам певних привілеїв та послуг у ході реалізації культурних програм.

Деякими країнами використовується механізм бюджетного субсидування з парафіскальних джерел тих галузей культурного розвитку, що перебувають під патронатом держави, або ж відносяться до пріоритетів державної політики. Так, механізм залучення коштів на розвиток культури з парафіскальних джерел в Австрії отримав назву «культуршилінг» – надбавка до ліцензованої плати за радіо- і телетрансляцію, що в подальшому спрямовується державою на фінансування дотаційних галузей культури та покриває 25 % видатків держави на культуру. У Франції та інших країнах Європи існує розвинений механізм фінансування культури з парафіскальних джерел через запровадження розгалуженої системи специфічних податків: податок від торгівлі книжками спрямовується на підтримку літературної діяльності; податок з прибутку нових телевізійних каналів, у тому числі кабельного й супутникового телебачення, спрямовується на підтримку виробництва кіно-, аудіо-, відеопродукції; податок від театраль-но-концертної діяльності спрямовується на розвиток театрального мистецтва.

Отже, аналіз європейського досвіду фінансування соціально-культурної сфери до-

зволяє зробити висновок – у кожній країні формується своя модель державного фінансування соціально-культурної сфери, адекватна національній системі міжбюджетних відносин і традиційним напрямам державної підтримки цієї сфери. При всьому різноманітті її галузей і відмінностях їх економічного стану соціально-культурна сфера розглядається як єдиний важливий сектор національної економіки, розвиток якого вимагає від держави комплексних заходів підтримки.

#### **Висновки та перспективи досліджень.**

Головною особливістю розвитку людського капіталу України є виникнення феномену депопуляції на тлі зубожіння населення; збільшення кількості безробітних або таких, що працюють не за фахом; зростання загального рівня освіченості та професійної підготовки населення, який не сприяє підвищенню рівня впровадження інновацій у виробництві, структурній перебудові економіки, економічному зростанню; падіння культурного рівня населення. З кожним роком під впливом наростаючих ритму та напруги сучасного виробництва, політичної та економічної нестабільності підвищуються нервово-психічні навантаження, підривається науково-технічний, освітній потенціал та потенціал здоров'я населення. Дана ситуація потребує зміни пріоритетів у державній економічній політиці, політики у сфері людського та соціального розвитку; забезпечення рівних прав та можливостей різним верствам населення. В подальших дослідженнях проблеми необхідно приділити увагу саме цим аспектам.

В складний час для нашої держави існує низка першочергових економічних проблем, як, наприклад, енергетична безпека та незалежність. Однак необхідно враховувати, що саме людський капітал є рушійною силою економічного прогресу, а людина та її добробут – кінцевою метою функціонування економічної системи.

#### **Список використаних джерел**

1. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории : Пер. с англ. / Сост., науч. Ред., послесловие Р.И. Капелюшников, предисл. М.И. Левин М. ГУВШ 2003. — 672с.
2. Маршал А. Принципы экономической науки. Т.1. Пер.с англ. — М. Издательская группа «Прогресс», 1993. — С.246—297.

3. Маршал А. Принципы экономической науки. Т.2. Пер.с англ. — М. Издательская группа «Прогресс», 1993. — С.250—286.
4. Маршал А. Принципы экономической науки. Т.3. Пер.с англ. — М. Издательская группа «Прогресс», 1993. — С.108—142.
5. Шумпетер Й. Теория экономического развития Пер.с англ. В.С.Автономова и др. М; Директмедиа Паблишинг, 2008. — 431 с.
6. Білик О. Основні напрями збереження і розвитку національного людського капіталу за рахунок активізації трудової мобільності //О. Білик// Україна: аспекти праці. — 2009. — № 1. — С. 43—46.
7. Близнюк В. Людський капітал – важливий чинник соціально-економічного розвитку суспільства / В. Близнюк // Євроатлантикінформ. — 2007. — № 5. — С. 47—52
8. Вовканич С. Людський та інтелектуальний капітал в економіці знань/ С.Вовканич // Вісник Національної академії наук України. — 2008. — № 3. — С. 13—23.
9. Ушенко Н.В. Напрями відтворення людського капіталу та їх вплив на економічний розвиток країни/ Н.В. Ушенко // Формування ринкових відносин в Україні.—2008. — №9(88). — С.151—157.
10. Про Державний бюджет України на 2010 рік. Закон України від 27.04.2010 № 2154-VI [Електронний ресурс]: [сайт] / Ліга: Закон — Режим доступу: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T102154.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102154.html).
11. Про Державний бюджет України на 2011 рік. Закон України від 23.12.2010 [Електронний ресурс]: [сайт] / Ліга: Закон — Режим доступу: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T102857.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102857.html).
12. Про Державний бюджет України на 2012 рік. Закон України від 22.12.2011 № 4282-VI [Електронний ресурс]: [сайт] / Ліга: Закон — Режим доступу: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T114282.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T114282.html).
13. Про Державний бюджет України на 2013 рік. Закон України від 06.12.2012 № 5515-VI [Електронний ресурс]: [сайт] / Ліга: Закон — Режим доступу: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T125515.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T125515.html).
14. Структура сукупних витрат [Електронний ресурс]: [сайт] / Державна служба статистики України — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
15. Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів [Електронний ресурс]: [сайт] / Державна служба статистики України — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
16. Прожитковий мінімум [Електронний ресурс]: [сайт] / Мінфін — Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/wage/>.
17. Украинцы оказались беднее жителей Ботсваны и Свазиленда. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://news.mail.ru/inworld/ukraine/global/112/society/10576204/?frommail=1>.
18. Культура [Електронний ресурс]: [сайт] / Державна служба статистики України — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
19. Освіта [Електронний ресурс]: [сайт] / Державна служба статистики України — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

20. Ринок праці [Електронний ресурс]: [сайт] / Державна служба статистики України — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
21. Индекс развития человеческого потенциала – информация об исследовании [Електронний ресурс]: [сайт] / Центр гуманитарных технологий— Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info>.
22. Демографічна ситуація [Електронний ресурс]: [сайт] / Державна служба статистики України — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
23. Абанкина И., Абанкина Т., Осовецкая Н. Финансирование культуры в европейских странах. Обзор методов и подходов // Отечественные записки. Журнал для медленного чтения [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.strana-oz.ru>.

**Т. І. ТКАЛІЧ**  
Mykolaiv

### **HUMAN CAPITAL FORMATION IN UKRAINE: PROBLEMS OF DEVELOPMENT**

*The first decade of the XXI century is characterized by global changes in the economy, science, engineering and technology. The new role of human capital in the economy requires his research.*

*The presented research focuses on identifying the features of the influence of socio – cultural sphere on human capital formation and socially responsible behaviour of the individual in modern economic conditions of Ukraine.*

*Found that lack of funding had a negative impact on the development of socio-cultural sphere. The crisis in education, culture, health care had a negative impact on the condition of the human capital of our state.*

*With the decline of income is depopulation. Increasing the General level of education and training of the population, but does not increase the level of innovation in manufacturing, structural reforms of the economy, economic growth. Traced the decline of the cultural level of the population.*

*This situation requires a change of priorities in the government's economic policy, policy in the field of human and social development; ensuring equal rights and opportunities for various segments of the population.*

*Keywords: human capital, factors of formation of human capital, socio-cultural sphere, development, social welfare.*

**Т. И. ТКАЛИЧ**  
г. Николаев

### **ФОРМИРОВАНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА: ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ**

*Представленные исследования посвящены изучению особенностей влияния социально-культурной сферы на формирование человеческого капитала и социально ответственного поведения отдельного человека в современных экономических условиях Украины.*

*Сложившаяся в данной сфере ситуация требует смены приоритетов в государственной экономической политике, политике в сфере человеческого и социального развития; обеспечения равных прав и возможностей различным слоям населения.*

*Ключевые слова: человеческий капитал, факторы формирования человеческого капитала, социально-культурная сфера, человеческое развитие, социальное благосостояние.*

Стаття надійшла до редакції 01.12. 2014